

BUDUĆNOST VLASTI

Džozef Naj (Joseph Nye) na Centralno-evropskom Univerzitetu

DORA ALBERT (ALBERT DÓRA)

19. septembra je Džozef Naj profesor Univerziteta „Harvard“ održao predavanje u Mađarskoj. On je osnivač novog koncepta vlasti i saosnivač teorije kompleksne interdependencije. Kao gost Centralno-evropskog univerziteta (CEU - *Central European University*) u Budimpešti Naj je prezentirao svoju novu knjigu koja nosi naslov „*The Future of Power*“. U sredini predavanja je bilo objašnjenje pojma vlasti po liberalnoj perspektivi: pošto je difuzan i često promenljiv pojam, teško je ga tačno objasniti.

Za Naja (2004a)¹ vlast znači način pomoćom kojeg možemo uticati na druge pojedince. Ovo možemo ostvariti pomoću različitih sredstava: pretnjom ili drugim konkretnim stimulacijama, ili nagovaranjem na indirektan način, da pojedinac radi to, što mi očekujemo od njega. Ovaj poslednji je srž „meke vlasti“ (Soft Power) i zamenjuje „tešku vlast“ (Hard Power). Ova dva načina vlasti daju instrumente moći pomoću kojih akteri međunarodnih odnosa provode strategije koje odgovaraju njihovim interesima. Ovu kombinaciju često nazivaju i kao „pametna vlast“ (Smart Power): kreator ovog izraza (kao prethodne dve) je takođe Naj. „Smart Power“ je „sposobnost povezivanja teške i meke vlasti uspešnoj strategiji.“ (Naj, 2007)².

Naj je naglašavao različite dimenzije vlasti u više knjiga. On je prvi put kreirao pojam „meke vlasti“ u njegovom delu „*Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*“, s ciljem da argumentiše protiv propasti SAD-a u budućnosti, koje se može predvideti. Po njegovom mišljenju postoji i treća dimenzija vlasti (meka vlast), osim vojne i ekonomske moći, pomoću kojeg Amerika može da sačuva svoje liderstvo u svetu. Naj je kasnije (2004a) razlikujući spektrume realizacije meke vlasti – na primer oblikovanje dnevnog reda, biti privlačan za druge, olakšavanje saradnje- od njihovih osnovnih resursa, kao što su institucije, vrednosti, kultura i spojna politika, detaljnije razradio svoju teoriju. Po njegovom opisu „meka vlast“ može biti sredstvo diplomatije u procesu kreiranja saveza – ovo je potrebna SAD-a pošto sam ne može da postigne svoje ciljeve na međunarodnom nivou iako je najveća vojnička sila (Bohorkez – Bohorquez – 2005)³.

Kao što pokazuju teorijski i praktični primeri, ovu koncepciju vlasti ne prihvataju svi. Prvo moramo istaći da neki istraživači meku vlast smatraju nebitnim. Ako ispitivamo realnost, vlast je jedino bitan sa njegovom ulogom u procesu očuvanja nacionalnih interesa i povećanja dominancije nad drugim, a njegovi različiti oblici nisu toliko važni. U njegovoj raspravi sa Najom,⁴ Setefen Volt (Stephen Walt, 2007) meku vlast ne smatra nepostojećim, ali mnogo veću pažnju posvećuje teškoj vlasti. On tvrdi da pitanja vezana za tešku vlast momentalno uzrokuju više problema za SAD, pošto rast američke ekonomije i američke kulturne vrednosti ne nailaze na otpor širom sveta, nego se mnogi približavaju sa prezirom prema sredstvima teške vlasti američke politike. Kaže da je rešenje konstruisanje odgovorne američke spoljne politike, a nikako ne meka vlast. Drugo, neki kritičari idu dalje i tvrde da meka vlast funkcioniše drugačije u praksi i u teoriji. Pol Kemek (Paul Cammack, 2008)⁵ u njegovoj knjizi „*Smart Power and US leadership: A Critique of Joseph Nye*“ piše da je Najova argumentacija o američkoj vlasti ostala nepromenljiva poslednje dve decenije, dok se pojmovi meke i teške vlasti koriste suprotno sa njihovim pretpostavljenim značenjima: pozivaju se na ove pojmove tokom baziranja američke dominancije umesto da su ih koristili za stvaranje multilateralizma.

¹ Nye, J. S. Jr. (2004a) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs: New York

² Nye, J. S. Jr. (2007) SmartPower. *The Huffington Post*, 29 novembar 2007.

http://www.huffingtonpost.com/joseph-nye/smart-power_b_74725.html

³ Bohorquez, T. (2005) Soft Power: The Means to Success in World Politics. Review.

<http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=34734>

⁴ Rasprava se odvijala na stranicama lista „Boston Review“. Najovo (2005) mišljenje:

<http://bostonreview.net/BR30.1/nye.php>, odgovor Volta (2007): <http://bostonreview.net/BR30.1/waltresponse.php>

⁵ Cammack, P. (2008) Smart Power and US leadership: A Critique of Joseph Nye. *49th Parallel*, Issue 22, Autumn 2011.

Treće, mnoge kritike se osnivaju na pogrešnom shvatanju pojmova, a ne na njihovom ispravnom korišćenju. Džozef Džofi (Josef Joffe, 2006)⁶ na primer kada tvrdi da meka vlast poput teškog može naići na otpor, argumentiše protiv pozitivnih uticaja meke vlasti. Međutim on koristi ograničeno značenje meke vlasti koji se ograničava samo na (očigledno) dominantnu američku popularnu kulturu.

Od postanka Najove teorije više autora – kao Farid Zakaraja (Fareed Zakaria)⁷, Rej B. Viljems (Ray B. Williams)⁸, Leri Eliot (Larry Elliott)⁹, Gidion Rahman (Gideon Rachman)¹⁰ ili Noam Čomski (Noam Chomsky)¹¹, samo da spomenemo neke od njih – je ubeđeno o sve intenzivnijem propasti Amerike. Ovo obnjašnjavaju raznim faktorima. Pored vojnih navodi se i ekonomski i tehnološki razlozi. Pozivaju se na statistike koje klasifikuju države po raznim faktorima, na primer nivo siromaštva, industrijsko zaposlenje, *Human Development Index*, infrastruktura, prosek osnovnoškolskih upisa, očekivani životni vek, gojaznost itd. – ovi su indikatori koji bacaju senke na sadašnji položaj Amerikanaca u svetu. Farid Zakaraja (2001) misli da SAD na loš način tretira ekonomske probleme, rasprave o unutrašnjoj politici se odnose samo na površne probleme. Leri Eliot (2001) je uporedio Ameriku sa propadajućim imperijama kao što je Rimski Imperijum ili Britanija u 19. veku i ističe da Amerikanci neće priznati njihovu kulturnu dekadenciju. Gidion Rahman (2011) ističe izazov koji je generalizovan ekonomskom rašću i vojnim potrošnjama Kine i širi trend da se najnovije ekonomske sile takmiče za globalnu dominanciju. Nadalje, po njegovom mišljenju Kina i sada ima unutrašnje probleme koje u budućnosti mogu zahtevati intervencije, ali ovo neće značiti nestanak izazova koju ona olikuje.

Propast Amerike – manifestuje se najviše u sve manjem popularnosti - posle rata u Iraku i Naj priznaje,¹² ali je uzrok ove pojave po njegovom mišljenju otpor protiv američke spoljne politike (Nye 2004a). Naprotiv on ističe mnogostranu prirodu američke vlasti. U njegovom članku o „Smart Power“ – u (Nye 2007a) stavlja naglasak na normativnu dimenziju državnog ponašanja i daje savete američkoj administraciji kako da tretira i očuva svoju vodeću ulogu u svetu. Smatra da je veoma važno spajanje teške vlasti, čiji resursi uglavnom pristižu iz državne sfere, sa mekim, čiji stižu iz privatne sfere. Pored ovih ima predloga što se tiče i spoljnopolitičkih odluka: daje prednost širenju demokratije sa njenom privlačnošću a odbacuje nasilno širenje američkih vrednosti (Nye 2006).¹³

Ovo se odnosi i na borbu protiv terorizma. Naj je već argumentisao za saradnju zemalja koji su protivnici terorizma u njegovom članku koji se pojavio u „Foreign Affairs“- u, 2004. godine.¹⁴ Po njegovom mišljenju ovo treba formirati povećanjem privlačnosti SAD-a putem formiranja novih saveza i pomoću meke vlasti, a ne sa primenom vojne sile. Kasnije je napisao da Amerika može dobiti rat, tek ako primeni i pametnu vlast i obezbedi još više resursa za javnu diplomatiju (Public Diplomacy). Pitanje terorizma je ostalo na prvom mestu u Najovom dnevnom redu spoljne politike, a odmah posle nje sledi azijska pretnja „rastuće neprijateljske hegemonije“ (2007).

Tokom predavanja Naj je prikazao svoju novu knjigu koja nosi naslov „Future of Power“. U ovom delu brani od kritičara svoju raniju zamisao i tvrdi da „vlast uvek zavisi od konteksta“. Glavna zamisao njegovog sadašnjeg rada je da razmotri opis današnje vlasti. On usmerava pažnju na dva pomeranja vlasti današnjeg sveta: on im je dao imena „vlasna tranzicija“ (Power Transition) i „difuzija vlasti“ (Power Diffusion). Prvi se

⁶ Po Džofiju Evropa može pružiti otpor američkom kulturnom modelu ako se prvo nasloni na njega, kasnije imitira, a na kraju pokušava da ga poboljša. Joffe, J. (2006) *The Perils of Soft Power*. *Hoover Digest*, No. 3 2006
<http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/6314>

⁷ Zakaria, F. (2011) Are America's Best Days Behind Us? *Time Magazine* U.S, March 3rd 2011
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2056723,00.html>

⁸ Rej B. Viljems pokazuje aktuelnu zbirku od članka koja se bavi ulogom Amerike u svetu i tvrdi da je propast američke dominancije nezaustavljiv. Williams R. B. (2011) Why America is in Decline? *Psychology Today*. March 13 2011
<http://www.psychologytoday.com/blog/wired-success/201103/why-america-is-in-decline>

⁹ Elliot, L. (2011) Decline and fall of the American empire. *The Guardian*, June 6 2011
<http://www.guardian.co.uk/business/2011/jun/06/us-economy-decline-recovery-challenges>

¹⁰ Rachman, G. (2011) Think Again: American decline. *Foreign Policy*, January/February 2011
http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/think_again_american_decline

¹¹ Po Noamu Čomskom pokušaji rešavanja problema američke ekonomije propadaju zbog prevelike moći velikih preduzeća, koja zamrljavaju kongresne rasprave. Chomsky, N. (2011) America in Decline. *Truthout*, August 5 2011.
<http://www.truth-out.org/america-decline/1312567242>

¹² U članku objavljenom u „*Boston Review*“-u, Nye (ibid. 2005) usmerava pažnju na padajuću popularnost američke politike ne samo u muslimanskim već i u evropskim zemljama.

¹³ Nye, J. S. Jr. (2006) Progressive Realism. *The Bangkok Post*, August 25th 2006
http://belcenter.ksg.harvard.edu/publication/1593/progressive_realism.html

¹⁴ Nye, J. S. Jr. (2004b) The Decline of America's Soft Power. *Foreign Affairs*, May/June 2004

odnosi na pitanje rastuće vlasti, dok drugi fokusira na pomeranje vlasti od državnih prema nedržavnim akterima. Po Naju država nije zastarela već se njena vlast deli na više nivoa i u više mreža. Na primer promene transnacionalne politike je on ilustrovao sa dešavanjima arapskog proleća. Iz perspektive „teške vlasti“ je vlast manje uhvatljiva zbog uticaja informacijske revolucije. Troškovi globalne komunikacije su se smanjili „obežbeđujući resurse vlasti za nedržavne aktere“. Lakši ulazak u svetsku politiku, zahvaljujući jeftinijim komunikacionim sredstvima, stvara nove izazove za Ameriku (Nye 2011).¹⁵

Govoreći o prolazu vlasti, Naj tvrdi da se ne može proročiti životni ciklus ni jedne države, zbog ovog je spominjanje apsolutne propasti SAD-a pogrešno. Što se tiče porasti ostalih sila, sa ovome se moramo suočiti već stolicima. U okviru ove teme je govorio o odnosima Amerike i Kine upućujući na to da se sadašnje pomeranje vlasti ne javljaju na istovetan način u različitim dimenzijama vlasti. Naj je stao iza moći američke meke vlasti, kojoj se dosad Kina nije mogla približiti. Isticao je da su u Kini potrebne političke promene ako ona hoće da ostvari veći diverzitet u različitim dimenzijama vlasti. U sadašnjosti njena vlast je posledica straha u političkim diskursima od projekcije moći Kine. Naj smatra da ovo proročanstvo može da se ostvari samo od sebe.

U njegovom govoru je približavao odnose Amerike i Kine sa apstraktnog gledišta njegove teorije o vlasti. Isticao je da je o međunarodnoj saradnji potrebno razmišljati iz aspekta meke vlasti koja se koncentriše na izgradnju mreža među državama, pošto nove izazove treba tretirati u skladu sa promenama o mišljenju o vlasti. Ove promene su dosta spore. Zbog ovog je Naj prikazao na teškoće opisa svetske politike sa sveobuhvatnim teorijama i na to koje su razlike između aktera izvesnih država i u percepcijama njenih građana o ovim aktima.

Preveo: Erik Palušek (Palusek Erik)

*

dke@southeast-europe.org
www.southeast-europe.org

© DKE 2011.

Pažnja! Poštovani istraživač! Ukoliko koristite, odnosno citirate deo teksta, molimo vas da u tom slučaju pošaljite e-mail glavnom uredniku na sledeću adresu: dke@southeast-europe.org Članak molimo citirati na sledeći način: Dora Albert: Budućnost vlasti. Džozef Naj na Centralno-evropskom Univerzitetu (*Preveo: Erik Palušek) Délkelet-Európa - South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 2. No. 7. (jesen 2011) pp 1-3.

Hvala Vam za saradnju. *Glavni urednik*

)

¹⁵ Nye, J. S. Jr. (2011) *The Future of Power. Public Affairs*: New York.